
maar dan gericht op volwassenen. De godsdienstleraar A. Kuyt werd in 1953 hiervoor aangenomen. Hij reisde het hele land door, bezocht tot in de kleinste plaatsen joden, bracht voor sommigen kosjer eten mee, hielp anderen met joodse vragen en was ook een grote hulp bij ziekte en sterfgevallen.⁶²

In Amsterdam nam in vergelijking met de vooroorlogse periode het Joods Bijzonder Onderwijs een veel grotere plaats in. De lagere school Rosj Pina en de middelbare Joodse HBS – later Maimonides Lyceum geheten, trokken een flink deel van de joodse jeugd. In een rapport van rabbijn Chananja Cohen uit 1959 wordt aangegeven dat op Rosj Pina 187 leerlingen zitten, op Maimonides 300, terwijl er daarnaast nog 200 kinderen op openbare scholen zitten maar de reguliere joodse les volgen. Vervolgens was er nog een joodse godsdienstschool actief in Amsterdam: Talmud Tora⁶³ van de Oost-joodse I. Mundsztuk. Over het niveau van de lessen van Mundsztuk, die grotendeels volgens zijn eigen methodiek en inzichten werkte, was grote lof. Minder was de Onderwijsafdeling van de NIHS te spreken over het feit dat maar liefst 800 kinderen tussen 6 en 13 jaar in het geheel geen joodse les volgden: de meerderheid van de Amsterdams-joodse jeugd. Rabbijn Cohen vond het onderwijs in joods Amsterdam een waagstuk: ‘Wij mogen niet vergeten dat alles wat wij hier bouwen een brug is van dun papier, die over een zee van woeste golven geslagen is. En toch is het ons geboden deze brug in stand te houden en wij geloven, dat wij er over zullen gaan.’⁶⁴

In 1971 werd de koers van het onderwijsbeleid weer deels verlegd. De Centrale Onderwijscommissie, die in relatieve autonomie het beleid had uitgezet en de joodse leraren had aangestuurd, werd omgevormd in een Onderwijscommissie die rechtstreeks onder de Permanente Commissie (het dagelijks bestuur) van het NIK kwam te vallen. Er werd een onderwijscoördinator aangesteld, aanvankelijk NIK-secretaris Joop Sanders, die onderwijsvernieuwing met behulp van audiovisuele hulpmiddelen op de kaart zette. Het aantal kinderen dat joodse les volgde in de provincie nam wel af: in 1974 gebeurde dat in 24 plaatsen aan 70 leerlingen. Gaandeweg werd daarom het onderwijs weer teruggeschoven naar de joodse gemeenten zelf: die moesten weer verantwoordelijkheid voor het onderwijs gaan nemen, zo mogelijk de leerlingen clusteren op een centrale plaats. Het NIK verleende vervolgens assistentie via de onderwijscoördinator – en later via de Afdeling Onderwijs. Ook de reizende leraren verdwenen zo in de loop van de jaren tachtig – na enkele decennia lang te hebben fungeert als een van de belangrijkste bindmiddelen in joods Nederland.⁶⁵

De beroepsgroep van godsdienstonderwijzers was inmiddels aanzienlijk veranderd. Aanvankelijk werd geprobeerd de vooroor-

⁶² JCC, NIK, Notulen PC 1952.

⁶³ Niet te verwarren van de vooroorlogse joodse Talmud Tora dagscholen. Hier betreft het een school louter voor joodse les, die speciaal gericht was op de meer gevorderde leerlingen. De lessen werden gegeven in de Swammerdamstraatsjoel in Amsterdam-Oost.

⁶⁴ JCC, NIK, Onderwijs, Rapport over het joods onderwijs van rabbijn Cohen 1959.

⁶⁵ JCC, NIK, Onderwijs, notulen Onderwijscommissie en rapportages onderwijscoördinator uit jaren 1970.